

Výukové metody

Vzdělávací (edukační) proces

Vzdělávací proces představuje složitý systém.

činnost učitele

činnost žáka

vyučování

učení

výuka

Vyučovací proces

- **CÍL** vyučovacího procesu, proč to sděluji
- **OBSAH** – co chci sdělit
- **ZÁSADY** – sděluji prostřednictvím didaktických zákonů, které platí obecně.
  - **zásada názornosti**
  - **zásada individuálního přístupu**

Vyučovací proces

- **FORMA** – jak si skupinu zorganizují (*frontálně, skupinově*)
- **METODA** – nejkonkrétnější (co nejsrozumitelnější postup pro určitou skupinu)
- **POMŮCKY, PROSTŘEDKY** – co potřebují

Cíle učení – Bloomova taxonomie

Kognitivní:

- vědomosti (poznatky)
- transformace, interpretace, aplikace, atd.

Afektivní:

- návyky, postoje, hodnoty a preference
- vnímání, reakce, ocenění, integrace hodnot, atd.

Psychomotorické:

- rozvíjejí své schopnosti a dovednosti
- imitace, manipulace, zpřesňování, atd.

Modely učení

- **Model direktivního, řízeného učení**
  - převažuje na školách;
  - žák je objektem cílevědomého, systematického a důsledného působení;
  - rozhodujícím činitelem je učitel.

- **Model výuky s podporou aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků**
  - vede k autoregulaci jejich učení ;
  - Tento model moderní pedagogika preferuje.

Výukové metody

Výukovou metodu chápeme jako uspořádaný systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáků, které směřují k dosažení výchovně vzdělávacích cílů.

Čím jasněji a přesněji je vymezen cíl výuky, tím lépe mohou být zvoleny metody k jeho naplnění.

Volba výukových metod

Kritéria pro volbu výukových metod:

- principy a pravidla výukového procesu
- cíle a záměry výuky
- obsah a metody daného oboru/předmětu
- úroveň fyzické a psychické vyspělosti žáků
- zvláštnosti třídy
- vnější podmínky
- osobnost učitele

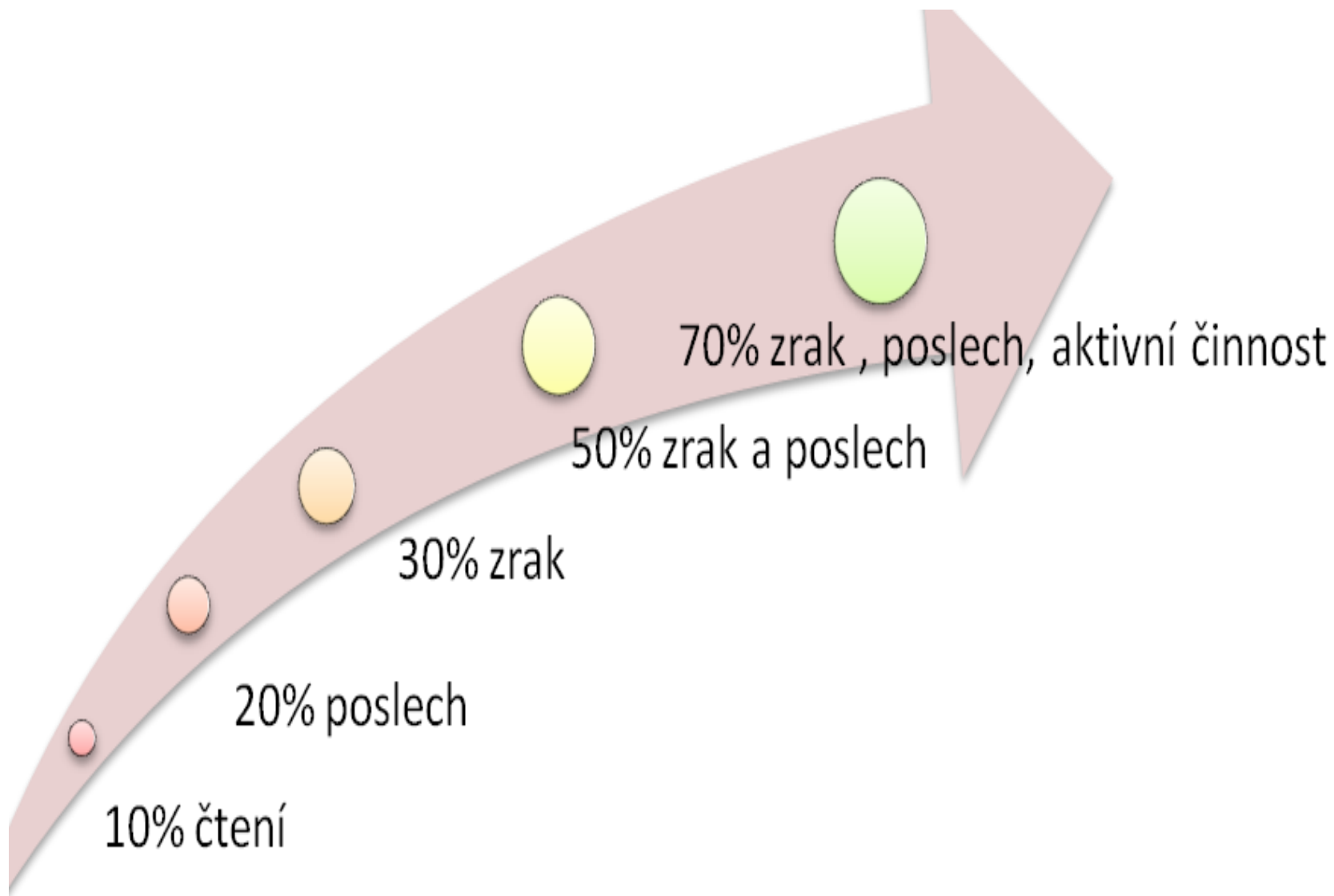

Jak si pamatujeme?

- ✓ **20 % z toho, co pouze slyšíme**
- ✓ **30 % z toho, co i vidíme**
- ✓ **80 % z toho, co sami formulujeme**
- ✓ **90 % z toho, co sami děláme**

Proto se snažíme co nejvíce používat tzv.

aktivizující metody, kdy žáci sami vykonávají činnosti, jimiž se učí.

Klasifikace výukových metod

- **Klasické výukové metody**
  - metody slovní
  - metody názorně-demonstrační
  - metody dovednostně-praktické
- **Aktivizující metody**
- **Komplexní výukové metody**

(podle J. Maňáka a V. Švece: Výukové metody, Brno 2003)

Slovní metody

Monologické

- vyprávění,
- výklad (vysvětlování),
- přednáška.

Dialogické

- kladení otázek,
- diskuse,
- didaktická hra.

Slovní metody

Monologické

- **Vyprávění**
  - epická forma,
  - musí upoutat,
  - mít dynamiku podání,
  - názornost, napínavost

Slovní metody

- **Vysvětlování (výklad)**
  - systematický postup,
  - má vést k pochopení a osvojení podstaty jevu nebo funkce předmětu;
  - požadavky: srozumitelnost, logická stavba.
- **Přednáška**
  - delší ucelený projev,
  - závažné téma (na SOŠ a SOU výjimečně).

Slovní metody

Dialogické

- **Diskuze X debata**
  - kladení otázek,
  - žák – partner X konkurent (autorita učitele),
  - náročná příprava – rozjezdové otázky,
  - rovnoměrné kladení otázek,
  - svůj názor na závěr,
  - podněcování k hovoru X tlumení.

Slovní metody

Dialogické

- **Diskuze X debata X rozhovor**
  - 1 otázka,
  - konkrétní,
  - nejdříve jednodušší (jak?, kdy?, kde?)
  - složitější (proč? co by se stalo, když?)
  - chybné otázky: řetězové, sugestivní, ozvěnové, zdánlivé, vražedné

Slovní metody

Dialogické

Diskuze X debata X rozhovor

- formulování myšlenek,
- obhajování názorů,
- argumentace,
- rozhodování, posuzování.

Slovní metody: práce s textem

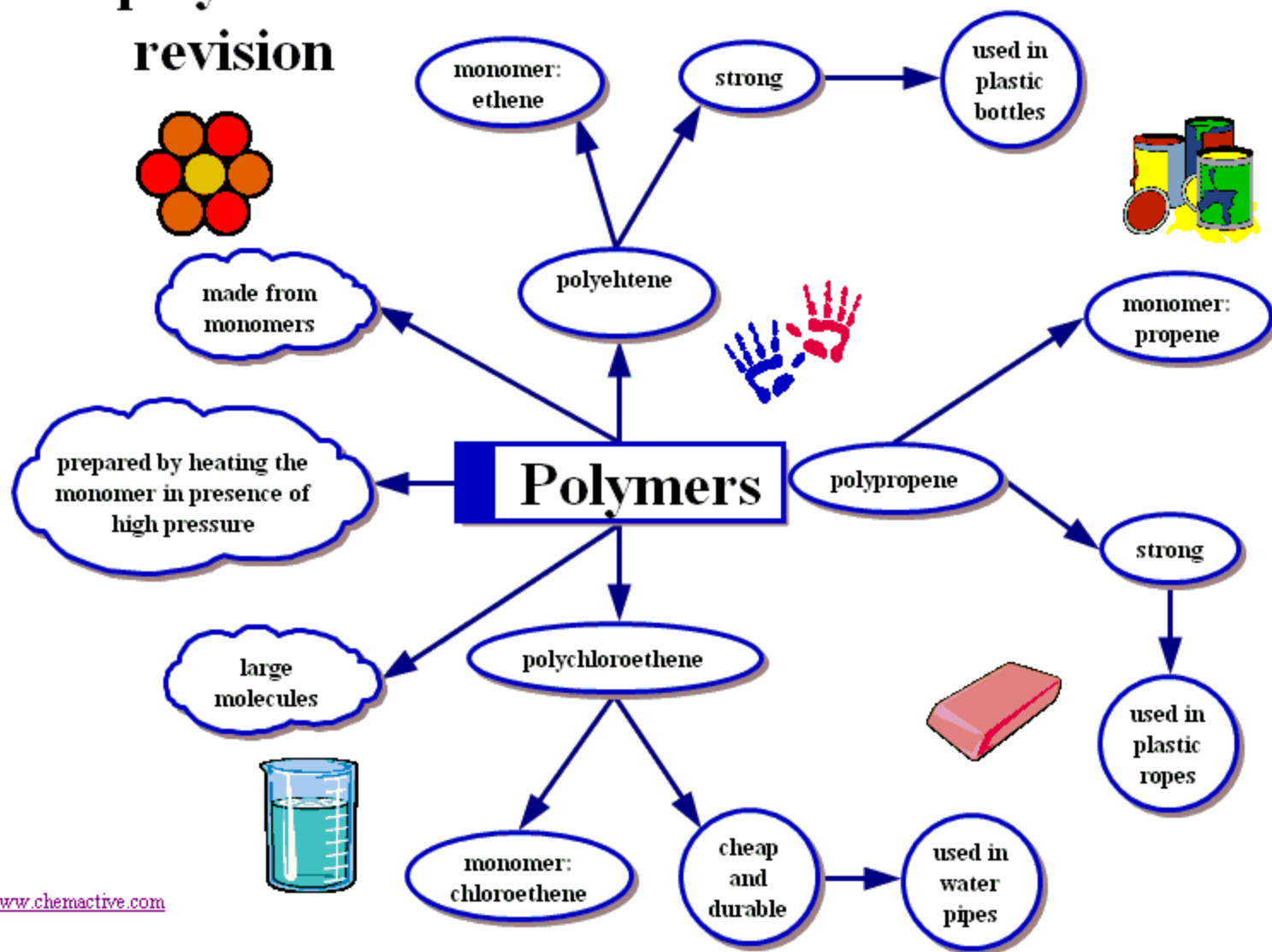
Obvykle metoda založená na **zpracování textových informací, např.:**

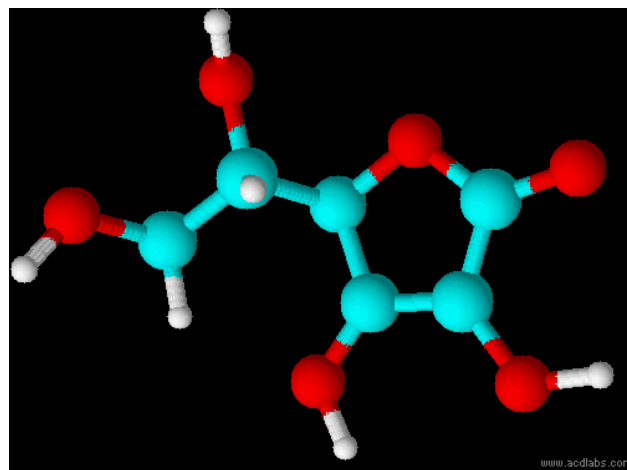
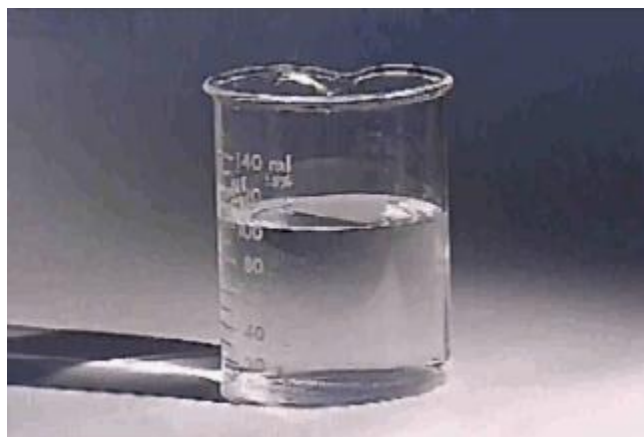
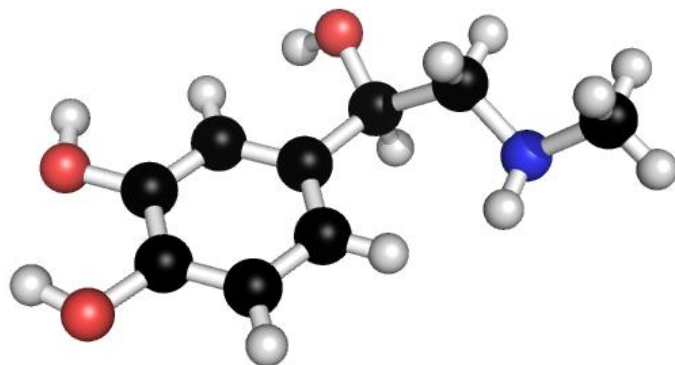
- vyčlenit klíčové informace
- uspořádat informace podle určitého kritéria
- vyjádřit informace graficky
- vyjádřit informace vlastními slovy
- zaujmout k informacím vlastní stanovisko
- interpretovat informace, hodnotit text
- formulovat otázky k textu

Názorně demonstrační metody

- **Předvádění a pozorování**
  - demonstrační experiment,
  - přírodniny,
  - video.
- **Práce s obrazem (ikonickým textem)**
  - rozklad obrazu na prvky,
  - úkoly na pozorování,
  - translační úkoly, interpretační úkoly
- **Práce se schématy, přehledy, myšlenkovými mapami**

polymers revision

Aktivizující/aktivizační výukové metody

Dosahování výchovně vzdělávacích cílů především **vlastní učební prací žáků.**
Důraz je kladen na myšlení a řešení problémů.

Aktivizující/aktivizační výukové metody

Výhody:

- přitažlivé a zajímavé,
- spoluvytvářejí příznivé školní klima a dobré výsledky vzdělávání.
- Rozvíjejí KK.

Nevýhody:

- náročnost na čas,
- na přípravu,
- na vyučování,
- na kázeň.

Aktivizační metody diskusní

Různé varianty, ale v podstatě vždy jde o **komunikaci ve skupině o určitém problému.**

- vzájemná výměna názorů,
- uvádění argumentů,
- ujasňování si daného problému nebo jeho řešení.
- Žáky je třeba učit dovednostem potřebným k diskutování.

Diskuse je **efektivní nástroj pro výcvik komunikace a pozitivních sociálních postojů.**

Aktivizující metody řešení problémů

- Před žáky klademe problémy.
- **Problém chápeme jako teoretickou nebo praktickou obtíž, kterou žák musí řešit aktivním zkoumáním, myšlením.**
- Založeno na **hledání, objevování, třídění, vyhledávání, pátrání, kladení problémových otázek.**
- Podněcování **samostatného tvořivého myšlení** u žáků.

Problémové učení - pokračování

Fáze řešení problémů:

- Vymezení problému
- Analýza problémové situace (co je známé a co je neznámé, co je třeba zjistit, vyhledat, ...)
- Vytváření hypotéz, domněnek, návrhy řešení
- Ověření hypotéz, vlastní řešení problému
- Návrat k dřívějším fázím při neúspěchu řešení

Postup **DITOR** (M. Zelina)

Definuj problém, **I**nformuj se, **T**voř řešení,
Ohodnot' řešení, **R**ealizuj řešení

Aktivizující situační metody

Vztahují se na:

- reálné problémy ze života
- z profesní praxe,
- specifické, **obtížné jevy vyvolávající potřebu vypořádat se s nimi, vyžadují angažované úsilí.**

Podstatu situačních metod tvoří **řešení problémového případu**, který odráží nějakou reálnou událost, zobrazuje určitý komplex vztahů a okolností, je výrazem střetu různých zájmů atp.

Metody situační - pokračování

Metoda je zaměřena na praxi.

Pozitivní stránky metody:

- aktivní sociální učení,
- řešení konfliktních situací,
- aplikace teoretických poznatků,
- emocionální působení,
- simulace praxe (nebo její demonstrace).

Metody situační - pokračování

Základní fáze metodického postupu:

- **prezentace případu** (slovní, písemná, obrazová – film)
- **získávání dalších informací** (od učitele z jiných zdrojů)
- **řešení případu** (individuálně, ve skupině, v plénu, kombinovaně)
- **rozbor variant řešení, diskuse** (v malé skupině, v plénu)
- **zhodnocení výsledků a zobecnění závěrů, případně konfrontace s praxí**

Aktivizující inscenační metody

Podstatou je **situační učení v modelových situacích, tzn. že žáci sami předvádějí určitou situaci.**

Inscenace:

- strukturovaná (připravený scénář),
- nestrukturovaná, mnohostranné hraní rolí.

Aktivizující inscenační metody

Fáze:

- Příprava inscenace
- Realizace inscenace
- Hodnocení inscenace

Komplexní výukové metody – výběr pro naše potřeby

Jsme zvyklí místo o komplexních metodách někdy mluvit o formách nebo o organizačních formách výuky.

- Frontální výuka
- Skupinová a kooperativní výuka
- Individuální a individualizovaná výuka
- Kritické myšlení
- Projektová výuka
- Učení v životních situacích

Projektové učení

Co je projekt?

Komplexní praktická úloha (problém, téma) spojená s životní realitou, kterou je nutné řešit teoretickou a praktickou činností, jež vede k vytvoření adekvátního produktu.

Propojuje se život, učení a práce.

Průběh řešení projektu

- **Stanovení cíle.**

Žáci by se měli s cílem a tématem projektu ztotožnit a přijmout jej (motivace).

- **Vytvoření plánu řešení.**

- **Realizace plánu.**

Např. vyhledávání informací, zajišťování materiálů, pozorování, měření, exkurze, interview osob, pořizování dokumentace atp.

- **Vyhodnocení projektu. Zveřejnění výsledků.**

Projektové učení - pokračování

Rozsah projektů:

- **krátkodobý** (několik hodin)
- **střednědobý** (1 – 2 dny)
- **dlouhodobý**, tzv. projektový týden
- **mimořádně dlouhý** (několik týdnů, měsíců – probíhá paralelně s běžnou výukou)
- **v jednom nebo ve více předmětech.**

Klady a zápory projektového učení

Klady:

- je **motivující**, podněcuje odpovědnost a iniciativu
- posiluje ochotu a **schopnost spolupracovat** a radit se s jinými
- **rozvíví** vytrvalost, pohotovost, tolerantnost, sebedůvěru, sebekritičnost, dává příležitost k tvořivým činnostem
- je **spojen se skutečným životem**
- obohacuje běžnou výuku, přináší žákům přímou životní zkušenost

Zápory: nedává možnost systemizace poznatků, uvádění do souvislostí atp.

Shrnutí k výběru metod

Klasické metody nezavrhuje

- zůstávají, ale je dobré tyto metody inovovat (např. použitím moderních didaktických prostředků atp.)

Aktivizující metody preferujeme

- vedou k rozvoji klíčových a odborných kompetencí.

V efektivní výuce se metody střídají

- optimálně se využívá všech cest, které máme k dispozici. (Jan Průcha)

Organizační formy

- **Individuální**
- **Individualizovaná**
- **Hromadná – frontální**
- **Diferencovaná**
- **Skupinová**
- **Projektová**
- **Otevřená**
- **Mimoškolní**

Organizační formy

Individuální

- doučování,
- hra na hudební nástroj,
- jízdy v autoškole,
- jazyková konverzace,
- domácí škola apod.

Organizační formy

Individualizovaná

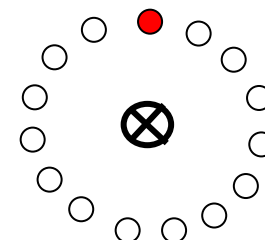
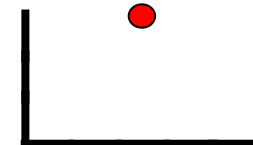
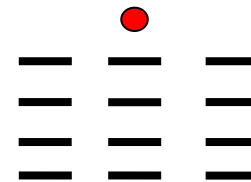
- např. **Waldorfská škola**
- přístup ke každému žákovi jako k individualitě
- rozdíly v motivaci – lépe/rychleji se učí věci, které potřebujeme

Organizační formy

Hromadná – frontální

- nejstarší a nejrozšířenější,
- vyučující řídí výuku,
- různé uspořádání
  - Učitel + žáci jako skupina
  - Učitel + žáci jako jednotlivci
  - Změření na předmět

Organizační formy

Skupinová

- pro určitý konkrétní úkol (uvnitř frontální),
- ideálně 3-5,
- možnost diferenciacce,
- rozdělení: homogenní X nehomogenní, kluci X holky atp.
  - losem, direktivně, prostorově, žáci sami, atd.

Diferencovaná

- rozdělení dětí do skupin podle klíče:
  - schopnosti, zájmy, apod.

Organizační formy

Skupinová

Výhody

- všichni pracují?
- spolupráce, ohledy na druhé,
- komunikace,
- pozitivní vzájemná závislost (nikdo se neprosazuje a nikdo nemlčí),
- tvůrčí a podněcující aktivita
- učí se samostatnosti (organizace práce).

Nevýhody

- pomalé – ale efektivnější!
- hlučnost,
- obtížné hodnocení,
- nesystematičnost,
- ve skupině může pracovat jen jeden,
- náročné na přípravu.

Organizační formy

Projektová

- učení v tematických celcích,
- často mezipředmětová (voda, plasty atd.),
- výběr tématu (vnější X vnitřní - probírané učivo)

Organizační formy

Otevřená

- mateřská škola,
- činnosti přechází jedna do druhé,
- dá se volně přecházet mezi činnostmi,
- dítě si dobu i pořadí činností určuje samo.

Organizační formy

Mimoškolní

- vycházka,
- exkurze.

Závěr

Nejsou metody a organizační formy dobré a špatné, jsou jen:

- **Nevhodně - nekompetentně realizované,**
- **použité v nevhodné výukové situaci,**
- **nepřiměřené po dané žáky,**
- **samoúčelné nebo předvedené na efekt.**

Děkuji za pozornost.

Sugestivní otázky

„Doufám, že si také myslíš, že?“ ....

„Souhlasíte?“ ...

zpět

Ozvěňové otázky

„Myslí si ostatní, že...?“

zpět

Zdánlivé otázky

...“Ty si opravdu myslíš, že...?”

zpět

Vražedné otázky

„A když dáváš tak dobrý pozor, tak mi tedy laskavě řekni, co si myslíš o...?“

zpět